

Brexit Gündemden Düşmüyor...

İngiltere’de 23 Haziran 2016 tarihinde Avrupa Birliği (AB) üyeliğine ilişkin yapılan Brexit referandumundan AB’den ayrılma kararı çıktı. Ancak, İngiltere hala Avrupa Birliği’nden nasıl ayrılacağı konusunda bir karara varabilmiş değil. Bu durumun yarattığı belirsizlik de piyasaları etkilemeye devam ediyor ve anlaşmasız Brexit ihtimalinin ortadan kalkmamasına yol açıyor. İngiltere’nin AB’den anlaşmasız ayrılması durumunda ise en olumsuz etkilenecek ülkelerden biri Türkiye. İngiltere, Türkiye’nin dış ticaret fazlası verdiği sayılı ülkeler arasında yer alıyor. Türkiye, eğer İngiltere AB’den anlaşmasız bir şekilde ayrılırsa İngiltere’ye olan gümrüksüz erişimini birkaç yıl süreyle yitirme ihtimali bulunuyor. Bu haftaki raporumuzda Brexit ve Türkiye ekonomisi üzerine olası etkilerini tartışacağız.

Brexit Sürecinde Bugüne Kadar Neler Yaşandı?

1973 yılından bu yana Avrupa Birliği (AB) üyesi olan İngiltere’de, hükümetler hiçbir zaman Avrupa Birliği’ni terk etmek adına bir referandum yapmayı düşünmemesine rağmen bugün iktidarda olan Muhafazakâr Parti’nin Avrupa karşıtı tutum takınması ve Euro Bölgesinde yaşanan kriz nedeniyle 2016 yılı 23 Haziran tarihinde İngiltere’nin AB’den çıkışı için referanduma gidildi. Referandum öncesinde piyasalarda oluşan iyimserlik referandumdan AB’den çıkış yönünde karar çıkması ile piyasalarda sert bir dalgalanmaya yol açtı, borsa endeksleri düşüş gösterirken sterlin dolar karşısında son 30 yılın en düşük seviyelerine kadar geriledi. Sterlinin dolar karşısında bir haftada %10’un üzerinde değer kaybetmesi, ülke GSYH büyüklüğünün de dolar bazında küçülmesine neden oldu.

2017 yılı Mart ayında İngiltere’nin AB’den ayrılık sürecini başlatacak olan Lizbon Anlaşması’nın 50’nci maddesi devreye sokularak ülkenin AB’den ayrılacağı tarih olarak 29 Mart 2019 belirlendi. Ayrılıktan sonra AB ve İngiltere arasında ilişkilerin nasıl yürüyeceğine ilişkin varılan anlaşmanın hem Avrupa Parlamentosu’nda hem de İngiliz Parlamentosu’nda onay alması gerekiyordu. 2019 yılı Ocak ayında Başbakan Theresa May tarafından parlamentoya sunulan anlaşma İngiliz Parlamentosu tarafından reddedildi. Anlaşmanın reddedilmesinin ardından May hükümeti için güven oylaması yapıldı. May, oylamayı kazandı. Ocak ayında İngiltere parlamentosu Brexit anlaşmasının değiştirilmesini isteyen öneriler üzerinde yaptığı oylamada, May’in İrlanda sınırıyla ilgili hükmü Avrupa Birliği ile yeniden görüşmesi şartıyla çıkış anlaşmasına onay verdi.

İngiliz Parlamentosu, Brexit sürecinin geleceğine ilişkin sekiz senaryo oyladı. Senaryolar; Brexit sürecini başlatacak Lizbon Antlaşması’nın 50. maddesini yürürlüğe koyma yetkisinin tek yanlı durdurulması ve Brexit’in iptal edilmesi, Brexit anlaşmasının bir referandumla halkın onayına sunulması, İngiltere’nin Gümrük Birliği üyeliğinin sürmesi, Brexit anlaşması sağlanamaması durumunda, AB ile sürecek müzakereler boyunca taraflar arasındaki ilişkilerin mevcut haliyle sürmesi, İngiltere’nin Gümrük Birliği, Tek Pazar ve Avrupa Serbest Ticaret Alanı üyeliğinin sürmesi, İngiltere’nin Avrupa Ekonomik Alanı üyeliğinin sürmesi, Gümrük Birliği üyeliğinin sürmesi, Tek Pazar kurallarına gelecekteki düzenlemeleri kapsayacak şekilde uyması ve Avrupa Birliği’nden anlaşmasız olarak ayrılmasıydı. Oylamada hiçbir seçenek çoğunluk desteği alamadı. Öte yandan, May’in çıkış planı üzerinde AB ile yaptığı müzakerelerde de en önemli anlaşmazlık konusu olan “Tedbir Önerisi (Backstop)” konusunda da mesafe katedilemedi. Söz konusu öneriye göre İngiltere, Brexit’in gerçekleşmesinin ardından AB ile İngiltere arasındaki serbest ticaret anlaşması müzakereleri ne gelişme olursa olsun Birleşik Krallık’ın parçası Kuzey İrlanda ile AB üyesi İrlanda Cumhuriyeti arasında fiziki sınır olmamasını istiyor. İngiltere Kuzey İrlanda Cumhuriyeti’nin İrlanda Cumhuriyeti’nin parçası haline gelmesi ve referandumda Brexit’e karşı çıkan İskoçya’da yeniden bir bağımsızlık referandumu yapılmasında çekiniyor. Böyle bir durumun gerçekleşmesinin Birleşik Krallık’ın parçalanmasına yol açabileceğinden korkuluyor. Brexit sürecinin hem İngiltere kısmında hem de AB ile müzakereler kısmında tıkanması sonucunda İngiltere erteleme talebinde bulunarak Brexit tarihini 29 Mart’tan 12 Nisan’a uzattı. Daha sonrasında ise söz konusu süre 31 Ekim’e kadar uzatıldı.

Çıkış İçin Üzerinde Durulan Modeller

Kanada+ Modeli: İktidar partisi başkanı Theresa May'in bu modelin uygulanmasının Kuzey İrlanda'nın farklı bir gümrük düzenlemesine bağlı kalıp Birleşik Krallık'ın dışında kalacağını eleştirisine rağmen iktidardaki Muhafazakar Parti'nin bazı önde gelen isimlerinin yakın gördüğü modeldir. Bu modele göre, AB ile Kanada arasında geçen yıl imzalanan serbest ticaret anlaşması sayesinde taraflar arasında tüm gümrük vergilerinin büyük bölümünün kaldırılması hedeflendi. Kanada, AB Ortak Pazarı'na erişim için birliğin bütçesine katkıda bulunmuyor.

Norveç Modeli: Ana muhalefetteki İşçi Partisi tarafından sıcak bakılıyor. Model İngiltere'nin AB Ortak Pazarı'nda kalmasını, birlikte serbest ticarete devam etmesini ancak serbest dolaşımı kısıtlayamamasını, yani Brexit yanlılarının en önemli argümanı olan göçün tam kontrolünü sağlayamamasını öngörüyor. İngiltere'nin ayrıca bu durumda AB bütçesine katkıda bulunması ve AB kurallarının çok büyük çoğunluğuna uyması gerekiyor.

Tüm Senaryoların Reddedilmesi İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Anlaşmasız Ayrılma Riskini Artırdı.

Bu ihtimal diğer ihtimallerin içinde en çok istenmeyeni. Brexit anlaşmasının İngiltere Parlamentosu'ndan geçmemesi, İngiltere ile AB arasında anlaşma yapılamaması halinde, İngiltere AB'den anlaşma olmadan ayrılacak. Ancak bu seçeneğin iki tarafa da maliyeti yüksek. Taraflar arasında gümrüksüz ticaret sona erecek ve bir ticaret anlaşması imzalanmadığı sürece Dünya Ticaret Örgütü'nün gümrük rejimleri uygulanacak. AB'nin böyle bir çıkışa hazır olduğu düşünülüyor. AB'den anlaşmasız ayrılıktan başka seçenek olmaması halinde, Brexit'i iptal etmesinin de gündeme gelebileceği düşünülüyor. İngiltere'nin AB'den anlaşmasız ayrılması halinde gümrük ve vergilendirme gibi alanlarda önemli etkileri olacağı tahmin ediliyor.

Anlaşmasız Ayrılma Senaryosunun Gerçekleşmesi Halinde Türkiye'ye Olası Etkileri

İngiltere'nin AB'den anlaşmasız çıkışı halinde ihracatı en olumsuz etkilenecek ülkelerin başında Türkiye geliyor. Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan bir rapora göre İngiltere'nin AB'den anlaşmasız ayrılması halinde en olumsuz etkilenecek AB üyesi olmayan ülke Türkiye olacak. Türkiye'yi Güney Kore ve Pakistan izliyor. Türkiye'nin ihracatında otomotiv, giyim ve tekstil ve ev aletleri ve elektroniği sektörü başı çekiyor. Türkiye'nin AB ile olan ticaret ilişkileri Gümrük Birliği anlaşması ile yürütülüyor. Türkiye, eğer Birleşik Krallık AB'den anlaşmasız bir şekilde ayrılırsa Birleşik Krallık'a olan gümrüksüz erişimini birkaç yıl süreyle yitirme ihtimali bulunuyor. Tarifeler ve gümrük duvarları gibi durumların söz konusu olmaması için iki tarafın da kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması üzerinde uzlaşması gerekiyor.

Ülkelere göre yıllık ihracat (en çok ihracat yapılan 20 ülke) (milyar dolar)		
Sıra	Ülke	2018
	Toplam	168
1	Almanya	16.1
2	Birleşik Krallık	11.1
3	İtalya	9.6
4	Irak	8.4
5	ABD	8.3
6	İspanya	7.7
7	Fransa	7.3
8	Hollanda	4.8
9	Belçika	4
10	İsrail	3.9

Kaynak: TÜİK

Ülkelere göre yıllık ithalat (en çok ithalat yapılan 20 ülke) (milyar dolar)		
Sıra	Ülke	2018
	Toplam	223
1	Rusya Federasyonu	22
2	Çin	20.7
3	Almanya	20.4
4	ABD	12.4
5	İtalya	10.2
6	Hindistan	7.5
7	Birleşik Krallık	7.4
8	Fransa	7.4
9	İran	6.9
10	Güney Kore	6.3

Türkiye'nin Dış Ticaret Fazlası Verdiği İlk 5 Avrupa Ülkesi (2018 yılı, milyar dolar)

Birleşik Krallık	3.66
İspanya	2.21
Hollanda	1.46
Çek Cumhuriyeti	1.42
Portekiz	0.65

Kaynak: TÜİK

Ticaret, Birleşik Krallık ve Türkiye arasındaki ilişkilerde önemli bir yer tutuyor. Türkiye ve Birleşik Krallık arasında yıllık 20 milyar dolarlık bir ticaret hacmi hedefi bulunuyor. TÜİK verilerine göre 2018 yılında İngiltere ve Türkiye'nin 2018 yılı ticaret hacmi 18.5 milyar dolar oldu. Birleşik Krallık, Türkiye'nin ikinci büyük ihracat pazarı konumunda olması nedeniyle Türkiye açısından önemli bir yere

sahip. Ayrıca, Birleşik Krallık Türkiye'nin dış ticaret fazlası verdiği sayılı ülkeler arasında ilk sırada yer alıyor. Geçen yıl Türkiye, Birleşik Krallık ile olan ticaretinde 3.7 milyar dolar ticaret fazlası verdi. Birleşik Krallık, ithalat yaptığımız ülkeler arasında ise yedinci sırada yer alıyor. Brexit'in yarattığı belirsizliklere rağmen Birleşik Krallık ve Türkiye arasındaki ticaretin büyüdüğünü görüyoruz. Doğrudan yatırımlar ve turizmde de Birleşik Krallık önemli bir yere sahip. Bu nedenle, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, özellikle de anlaşmasız Brexit senaryosunun gerçekleşmesi durumunda Türkiye bu durumdan en olumsuz etkilenecek ülkeler arasında yer alıyor. Öncelikle Birleşik Krallık, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini destekleyen ülkeler arasındaydı ve Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasıyla birlikte bu destek de kaybolmuş olacak. Bu durumun ticarete etkisi ise daha büyük olacak. Ticaret Gümrük Birliği aracılığıyla yapıldığı için, Birleşik Krallık AB'den ayrıldığında ticaretin devam edebilmesi için iki ülke arasında farklı bir anlaşma yapılması gerekiyor. Bu nedenle iki ülke arasında kapsamlı bir ticaret anlaşması yapılabilmesi için müzakereler sürdürülüyor. 2017 yılında kurulan heyet Ankara ve Londra arasında serbest ticaret anlaşmasına ulaşmaya yönelik çalışmalarını devam ettiriyor.

Sonuç olarak...

İngiltere'nin AB'den ayrılma kararı beklenmediği için ilk etapta piyasalarda sert değer kayıplarına neden oldu. İlk şokun atlatılmasının ardından piyasalar sakinleşse de izleyen dönemde Brexit süreci hem İngiltere için hem de küresel ekonomi için belirsizlik kaynağı olmaya devam etti. Brexit sadece bir ülkenin AB'den ayrılma kararı olarak değil, dünya piyasalarının 2008 ABD mortgage krizinden sonra karşılaştığı en ciddi tehlike olarak görülüyor. Süreç, AB'de ayrılıkçı hareketlerin tetiklenmesi ve bu durumun Avrupa Birliği'nin dağılmasına sebep olmasının yanı sıra İngiltere'nin AB'den ayrılmasının sadece Avrupa Birliği'ne değil aynı zamanda küreselleşmeye de sekte vurması gibi önemli riskleri barındırıyor. Ekonomik gerekçelerin dışında son yıllarda merkez sağ partilerin yükselişe geçtiği, ticaret savaşlarının yaşandığı ortamda, Brexit ülkelerin kendi içine dönük, ekonomide nispeten daha kapalı bir dönemin başlangıcı olabilir. Bu bağlamda, Brexit'in siyasi ve ekonomik etkilerinin uzun vadede görüleceğini düşünüyoruz.

Haftalık Veri Takvimi (29 Nisan - 03 Mayıs 2019)

Tarih	Ülke	Açıklanacak Veri	Önceki	Beklenti	
29.04.2019	ABD	Kişisel Gelir (Mart)	%0.2	%0.4	
		Kişisel Harcamalar (Mart)	%0.7	%0.1	
		Dallas Fed İmalat Aktivite Endeksi (Nisan)	8.3	10.0	
	Euro Bölgesi	Tüketici Güven Endeksi (Nisan)	-7.9	-7.9	
		M3 Para Arzı (Mart, y-y)	%4.3	%4.2	
	İngiltere	Tüketici Güven Endeksi (Nisan)	-13	-13	
30.04.2019	Türkiye	Dış Ticaret Dengesi (Mart)	-2.1 milyar dolar	--	
		PPK Toplantı Özeti (Nisan)	--	--	
		TCMB Enflasyon Raporu (2019-II)	--	--	
	ABD	Case Shiller Konut Fiyat Endeksi (Şubat, y-y)	%4.26	--	
		Chicago PMI (Nisan)	58.7	59	
		Tüketici Güven Endeksi (Nisan)	124.1	126.5	
		Bekleyen Konut Satışları (Mart, y-y)	-%5.0	--	
		Euro Bölgesi	İşsizlik Oranı (Mart)	%7.8	%7.8
		GSYH (1. çeyrek, öncül, y-y)	%1.1	%1.1	
		Almanya	İşsizlik Oranı (Nisan)	%4.9	%4.9
		TÜFE (Nisan, öncül, y-y)	%1.3	%1.5	
		Tüketici Güven Endeksi (Mayıs)	10.4	10.3	
		Fransa	GSYH (1. çeyrek, öncül, y-y)	%1.0	%1.0
	İtalya	GSYH (1. çeyrek, öncül, y-y)	%0.0	-%0.1	
01.05.2019	ABD	Fed Toplantısı ve Faiz Kararı (Mayıs)	--	--	
		ISM İmalat Endeksi (Nisan)	55.3	55	
		Markit İmalat PMI (Nisan)	52.4	52.4	
		ADP Özel Sektör İstihdamı (Nisan)	129 bin kişi	183 bin kişi	
	İngiltere	İmalat PMI (Nisan)	55.1	53.1	
	Japonya	Nikkei İmalat PMI (Nisan)	49.5	--	
02.05.2019	Türkiye	İmalat PMI (Nisan)	47.2	--	
		ABD	Haftalık İşsizlik Başvuruları (Nisan)	230 bin kişi	218 bin kişi
			Dayanıklı Mal Siparişleri (Mart)	%2.7	--
		Fabrika Siparişleri (Mart)	-%0.5	%1.4	
	Euro Bölgesi	İmalat PMI (Nisan)	47.8	47.8	
	Almanya	İmalat PMI (Nisan)	44.5	44.5	
	Fransa	İmalat PMI (Nisan)	49.6	49.6	
	İngiltere	BOE Toplantısı ve Faiz Kararı (Mayıs)	--	--	
03.05.2019	Türkiye	TÜFE (Nisan, y-y)	%1.03	%2.42	
		ÜFE (Nisan, y-y)	%1.58	--	
		ABD	ISM Hizmet Endeksi (Nisan)	56.1	57.0
Hizmet PMI (Nisan)	52.9		52.9		
		Tarımdışı İstihdam (Nisan)	196 bin kişi	185 bin kişi	
		İşsizlik Oranı (Nisan)	%3.8	%3.8	
		Ortalama Saatlik Kazançlar (Nisan, y-y)	%3.2	%3.3	
		Öncü Mal Ticaret Dengesi (Mart)	-73 milyar \$	--	
	Euro Bölgesi	ÜFE (Mart, y-y)	%3	%3	
		TÜFE (Nisan, öncül, y-y)	%1.4	%1.6	
	İngiltere	Hizmet PMI (Nisan)	48.9	50.4	